

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ
АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ
ЗЛОЧИНІВ**

**Матеріали круглого столу
21 лютого 2024 року**

**Одеса
ОДУВС
2024**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ
АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ
ЗЛОЧИНІВ**

**Матеріали
круглого столу
21 лютого 2024 року**

ОДЕСА
2024

УДК 343.57(477)

П 54

Оргкомітет круглого столу

Швець Д.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент

Корнієнко М.В., проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор

Лісніченко Д.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент

Мудрецька Г.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували запропоновані обсяги

П 54 **Процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування
восьмих злочинів:** матеріали круглого столу, м. Одеса, 21 лютого
2024 р. - Одеса: ОДУВС, 2024. – 216 с.

© Автори, 2024

© ОДУВС, 2024

ОТРИМАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ, ЯКІ МІСТЯТЬСЯ У ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛАХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Мудрецька Г. В. к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики (Одеський державний університет внутрішніх справ)

Під час розслідування кримінальних правопорушень, які вчинені проти основ національної безпеки, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, внаслідок російської агресії проти України, постає питання щодо належного отримання та збереження доказів, які містяться у відкритих джерелах, з огляду на те, що відповідні дії вчиняються, зокрема, у цифровому просторі, в інтернет-просторі. Очевидно, що від способу фіксації даних, які часто містяться у відкритому доступі, залежить вирішення кримінальних проваджень в судовому порядку.

Огляд комп'ютерних даних, відповідно до ст. 237 КПК України, проводиться слідчим, прокурором шляхом відображення у протоколі у протоколі огляду інформації, яку вони містять, у формі, придатній для сприйняття їх змісту (за допомогою електронних засобів, фотозйомки, відеозапису, зйомки та/або відеозапису екрана тощо або у паперовій формі). Внесеними змінами до КПК України Законом № 2137-ІХ від 15.03.2022 р. «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» копії комп'ютерних даних, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визнаються судом як оригінал документа. При цьому, в протокол, що складається за результатом процесуальної дії, обов'язково вноситься інформація про виготовлення таких копії та про спосіб їх ідентифікації. До протоколу додається носій комп'ютерних даних [1]. Вказані зміни, зважаючи на величезний обсяг воєнних злочинів, що наразі потребують швидкого та ефективного розслідування, особливо, – злочини проти основ національної безпеки України: державна зрада, колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору; військові кримінальні правопорушення, є цілком виправданими та доречними.

Огляд комп'ютерних даних може проводитись безпосередньо під час огляду або після вжиття заходів забезпечення кримінального провадження щодо комп'ютерних систем та даних, зокрема тимчасового доступу до речей та документів та тимчасового вилучення майна.

Відповідно до ст. 159 КПК України тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюється шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах, комп'ютерних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення [2]. Тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду (в умовах воєнного стану також на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури) шляхом зняття копії інформації, що міститься на них без їх вилучення. Відповідно до ч. 2 ст. 167 КПК України тимчасове вилучення майна може здійснюватися під час затримання, огляду, обшуку про що негайно складається відповідний протокол, копія якого надається особі, в якій таке майно вилучено. Тимчасове вилучення електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку для вивчення фізичних властивостей, які мають значення для кримінального провадження, здійснюється лише у разі, якщо вони безпосередньо зазначені в ухвалі суду [2].

Законодавець визначив випадки, у яких дозволяється тимчасове вилучення електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин (якщо вони безпосередньо не зазначені в ухвалі суду), зокрема, якщо: їх надання разом з інформацією є необхідною умовою проведення експертного дослідження; такі об'єкти отримані в результаті вчинення кримінального правопорушення; є засобом чи знаряддям вчинення кримінального правопорушення; доступ до них обмежується чи пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. Проведення огляду комп'ютерних даних здійснюється шляхом відображення у протоколі огляду інформації, яку вони містять, у формі, придатній для сприйняття їх змісту (за допомогою електронних засобів, фотозйомки, відеозапису, зйомки та/або відеозапису екрана тощо або у паперовій формі). Таким чином наразі вирішено проблему із фіксуванням відомостей із соціальних мереж та інших інтернет-ресурсів [3].

Однак, як свідчить практика, отримання доказів із відкритих джерел та використання електронних доказів у доказуванні, виявило деякі проблемні питання, серед яких: неможливість застосування моніторингу та користувацького пошуку в соціальних мережах, ускладнення зняття інформації з електронних інформаційних систем, правова оцінка скріншотів, співвідношення оригіналу доказу та його копії. Суддя ККС ВС **Олександра Яновська** зауважила, що сьогодні постає питання щодо отримання, збереження та оцінки цифрових доказів, у тому числі даних, які містяться у відкритих джерелах, що не забезпечує необхідного рівня перевірки, аудиту тих даних, які зберігаються і потім використовуються фактично як оригінал електронного документа чи цифрових даних. Фактично оцінка достовірності

доказів залежить від способу їх збирання та фіксації. У таких випадках, зауважила Олександра Яновська, важливо мати чітко визначений єдиний, уніфікований алгоритм дій фіксації, якого мають дотримуватися правоохоронні органи [4].

Офіс Генерального прокурора, для забезпечення захисту, збереження відповідної інформації з метою безпосереднього її дослідження під час подальшого судового розгляду кримінального провадження, рекомендує під час фіксації та збереження інформації з відкритих джерел складати відповідний протокол огляду, з урахуванням особливостей, передбачених Протоколом Берклі [5], який сьогодні важливим інструментом фіксування інформації з Інтернет-ресурсів – відкритих джерел [6] Протокол Берклі – практичний посібник з використання цифрової інформації з відкритим вихідним кодом при розслідуванні порушень міжнародного кримінального права, права людини та гуманітарного права, розроблений школою права Університету Каліфорнії в Берклі. У ньому містяться керівні положення щодо міжнародних стандартів для проведення інтернет-розслідувань передбачуваних порушень, керівництво про методи та процедури для збирання, аналізу та зберігання цифрової інформації з дотриманням професійних, правових та етичних принципів. Відповідно до нього, з метою правильного збору та збереження отриманих даних і недопущення видалення інформації з мережі Інтернет, розроблений відповідний алгоритм, який у тому числі передбачає архівацію, опис у протоколі огляду процесу отримання та змісту інформації, графічну візуалізацію та вимоги щодо збереження на відповідному носії [7].

Отже, з метою забезпечення збереження комп'ютерних даних як доказів у кримінальному провадженні, складання протоколу огляду Інтернет-ресурсів має відбуватись за правилами КПК України з урахуванням особливостей, передбачених Протоколом Берклі, що надасть можливість не тільки зберегти відповідної інформації як доказу, а й забезпечити його достовірність.

Література

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам Закон України від 15.03.2022 р. № 2137-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#n40>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Глушко І., Кольчинська К. Диджиталізація кримінального провадження: що нового? GOLAW. 13 Квітня 2022 р. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/didzhitalizacziya-kriminalnogo-provadhennya-shho-novogo/>

4. Судді ВС обговорили з експертами питання щодо допустимості електронних доказів, отриманих із відкритих джерел. Портал Судової влади України. 07 червня 2022 р. URL:<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1282146/>

5. Проблеми доказування злочинів про колабораційну діяльність: аналіз прокурора Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/problemydokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiyu-diialnist-analiz-prokurora-ofisu-heneralnohoprokurora/>

6. Тетерятник Г.К., Виходець Ю.О. Теоретичні та праксеологічні аспекти фіксування та використання у кримінальному процесуальному доказуванні інформації з Інтернет-джерел. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 772–776. URL:http://lsej.org.ua/10_2022/194.pdf

7. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf

Машаро О., Афанасьєва В., ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	115
Мудрецька Г. В ОТРИМАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ, ЯКІ МІСТЯТЬСЯ У ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛАХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ.....	118
Науmkін О.О. ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	121
Негребецький В.В. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОКУМЕНТУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ	125
Нестеренко М.О. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ	127
Папiж Т.М., Кривда Р.Г. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУДОВО-МЕДИЧНИХ МЕТОДІВ В ОДЕСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	129
Пастух Д. С. КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ. ВИКОРИСТАННЯ OSINT В ДОКУМЕНТУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ.....	134
Поляков Є. В. ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	137
Прібиткова Н.О. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ	141
Пчеліна О.В., Пчелін В.Б. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів	145
Романаускас К. А., ВИКРИТТЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ НЕПРАВДИ У ПОКАЗАННЯХ СВИДКА ТА ПОТЕРПЛОГО: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	148